

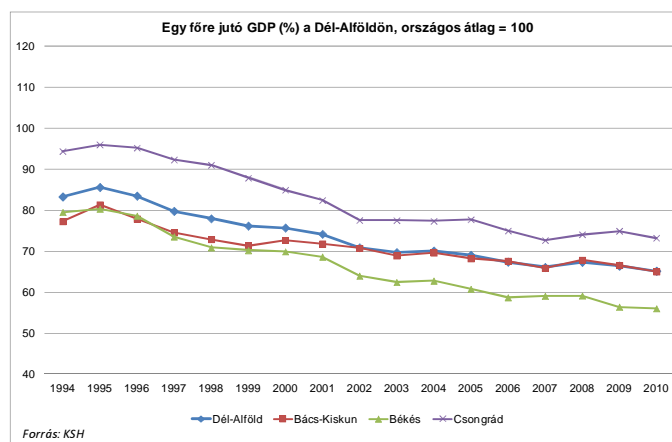
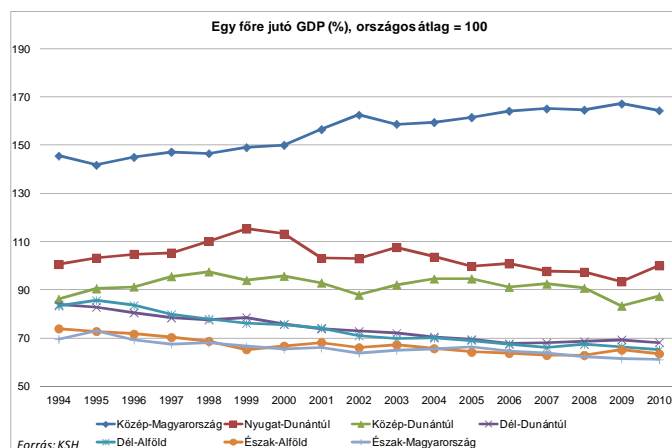
A GVI legújabb kutatása a területi egyenlőtlenségek társadalmi és gazdasági metszeteit vizsgálja. A rendszerváltás óta zajló társadalmi és gazdasági folyamatok Magyarországon nagyon sokrétűek, országos szinten gyakran nem egységesek. Írásunk ezen folyamatok elemzésének segítségével próbálja felrajzolni a magyarországi régiók társadalmi és gazdasági fejlettségét bemutató profiljait. Ez jelenti egyrészt a régiók helyzetértékelését és összehasonlítását, másrészt belső tagoltságuk feltárását, mivel a régiók sem tekinthetők homogénnek. Mindez jól szemléltethető az országos átlag százalékában mért, egy lakosra jutó GDP értékeivel. Közép-Magyarországot a többi régióhoz képest hatalmas fejlettségbeli előny jellemzi, minden más régió egy főre jutó GDP-je messze elmarad a nyugat-európai átlagtól. Az egyik különösen rossz helyzetű régió Dél-Alföld, ezen belül is Békés a rendszerváltás óta az egyik leginkább leszakadó megye. Békés megye rendszerváltást követő gazdaság- és társadalomtörténetét a nehezen megközelíthető lokális munkaerő-piacok, az alacsony beruházási ráta, az alacsony vállalkozás-sűrűség, a külföldi cégek hiánya, a magas és az országos értékeket rendre meghaladó munkanélküliségi ráta, az országosnál alacsonyabb várható életkor, az elvándorlás és elnéptelenedés, a lakosság relatív jövedelmi helyzetének romlása jellemzi.

A társadalmi és gazdasági folyamatok vizsgálata jelentős területi egyenlőtlenségeket tár fel. Közép-Magyarországot a többi régióhoz képest hatalmas fejlettségbeli előny jellemzi, minden más régió egy főre jutó GDP-je messze elmarad a nyugat-európai átlagtól. Az egyik különösen rossz helyzetű régió Dél-Alföld, ezen belül is Békés a rendszerváltás óta az egyik leginkább leszakadó megye. Békés megye rendszerváltást követő gazdaság- és társadalomtörténetét a nehezen megközelíthető lokális munkaerő-piacok, az alacsony beruházási ráta, az alacsony vállalkozás-sűrűség, a külföldi cégek hiánya, a magas és az országos értékeket rendre meghaladó munkanélküliségi ráta, az országosnál alacsonyabb várható életkor, az elvándorlás és elnéptelenedés, a lakosság relatív jövedelmi helyzetének romlása jellemzi. Mintha újra megelevenednének Féja Géza hetvenhat éve kiadott korszakos szociográfiájának (Viharsarok) megfigyelései és következtetései. Annyi év után újra a leszakadással, a kilátástalansággal és az elvándorlás dilemmájával kell szembenézniük az itt élőknek.

A továbbiakban Békés megye helyzetét mutatjuk be a településszerkezeti adottságok és elérhetőség, a gazdasági viszonyok, a foglalkoztatási helyzet, a lakossági jövedelmek, valamint a demográfiai folyamatok tükrében.

Békés megye kapcsolata a gyorsforgalmi úthálózattal sokat javult 2007 és 2011 között, de a legtöbb kistérségben így is több, mint egy órányira van a legközelebbi autópálya-felhajtó. A megye az egyike azoknak, ahol nem épült még gyorsforgalmi út, az elérhetőségi idők javulása a szomszédos Csongrádban átadott M43-as autópálya közvetett hatásának tudható be. Ezek miatt elérhetőségi szempontból az ország egyik legrosszabb területei közé tartozik Békés megye.

Az egy lakosra jutó GDP-t tekintve a Dél-Alföldre vonatkozó adatok alapján kijelenthető, hogy nem csupán a régió egészének relatív fejlettségi pozíciója romlott, hanem ez az állítás a régió mindhárom megyéjére egyenként is igaz, de eltérő mértékben. Békés megyében az egy lakosra jutó GDP

az országos átlaghoz képest látványosan és folyamatosan csökkent az 1994-es 80%-ról 55%-ra tizenhat év alatt.

A beruházások egy főre jutó, ezer forintban kifejezett teljesítményértéke alapján 2010-ben Békés megye rendelkezett az egyik legalacsonyabb értékkel. Ez az országos átlag felénél alig több, és a fővárost hagyva számolt vidéki átlagnak is csupán kétharmada.

A beruházások mellett érdemes a külföldi érdekeltségű cégek egy lakosra jutó külföldi tőkéjét és annak alakulását is vizsgálni. Ennek országos értéke tíz év alatt megháromszorozódott, ám ez a bővülés is területileg differenciáltan következett be. A vidék egészének értéke kissé jobban nőtt, mint Budapesté, ami azonban még mindig közel duplája a 19 megye átlagos értékének. Azonban Békés megye leszakadása itt is érzékelhető, a háromszoros bővülés helyett itt csupán másfélszeres volt a növekedés, ami relatív pozícióvesztéssel járt.

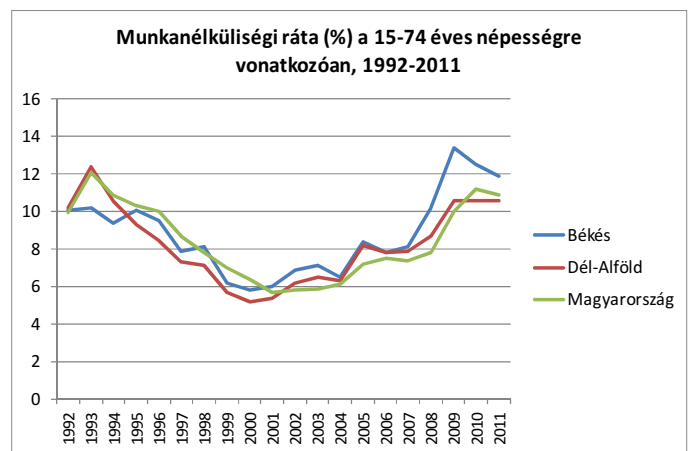
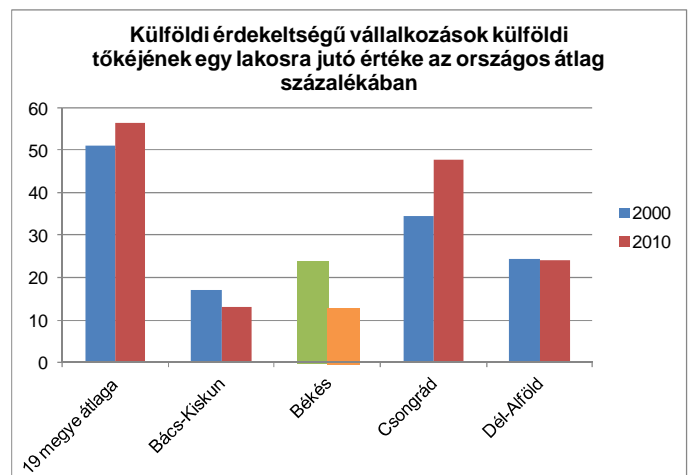
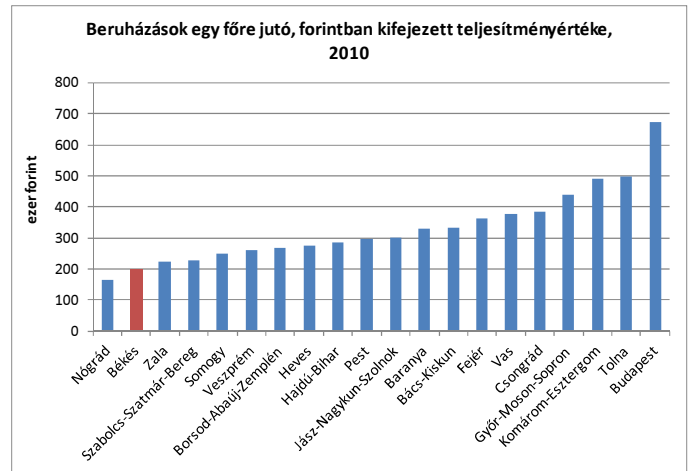
A gazdasági folyamatok bemutatásához hozzátartozik a vállalkozásdemográfiai mutatók vizsgálata. A kibocsátásban és foglalkoztatásban nagyobb súllyal bíró jogi személyiségű vállalkozások ezer lakosra jutó száma a legalacsonyabb Békés megyében. A vállalkozói hajlandóságot azonban kissé javítja a jogi személyiség nélküli és az egyéni vállalkozások magasabb fajlagos értéke. Igaz, ezek inkább az alacsonyabb hozzáadott értéket teremtő mezőgazdasághoz és az östermelői jogviszonyhoz köthetők.

A munkanélküliségi rátát vizsgálva, 2000 és 2011 között az országos érték 6,4%-ról 10,9%-ra nőtt. Békés megye leszakadása e mutatóban is érzékelhető, hiszen 2000-ben még jóval az országos ráta alatti munkanélküliség jellemezte, 2011-ben viszont már egy százalékponttal magasabb. A megyében már a válságot megelőző években is drasztikusan nőtt a ráta, 2009-es 13,4%-os legmagasabb értéke óta viszont valamelyest csökkent. Mindezen felül a tartós munkanélküliek aránya is magasabb Békésben, mint az országos átlag.

A kedvezőtlen gazdasági és foglalkoztatottsági helyzet mellett Békésben a társadalmi helyzetet értékelő mutatók szerint is leszakadás tapasztalható. A születéskor várható élettartam mutatói mind megyei, mind pedig kistérségi szinten javultak, ám az országos átlaghoz képest a megyei érték így is egy évvel alacsonyabb mindkét nem tekintetében.

A 15 évesnél idősebb népesség befejezett iskolai végzettsége szerint Békés megyében a csupán általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya magasabb az országos átlagnál, a középiskolai végzettségűeké pedig azzal nagyjából megegyező. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya viszont csupán kétharmada az országos átlagot jelentő 13%-nak, ami a további leszakadás kockázatát hódossa.

Az adatok különösen rossz demográfiai kilátásokat mutatnak Békés megyében, hiszen itt az összes kistérségben a természetes fogyás és az elvándorlás vált jellemzővé. A két

jelenség gyakran egymást erősíti: az elvándorlásban leggyakrabban az aktív korúak érintettek, ez pedig az időskorúak arányában növekedést eredményez, ami a születések és halálozások különbségében is megmutatkozik. Ezek hatására a népesség két évtized alatt 10%-kal csökkent, és várhatóan tovább fog csökkenni. A népességfogyás Magyarország legtöbb megyéjében fennálló folyamat, de ilyen mértéket csak nagyon kevés esetben ölt.

Az Ifo, az Insee és az Istat közös előrejelzése az eurózána gazdaságára – mérsékeltén javuló növekedés

Az alábbiakban a német Ifo, a francia Insee és az olasz Istat intézetek közös, az eurózána gazdaságának várható alakulásáról szóló előrejelzéseit foglaljuk össze.

Hat egymást követő negyedévi visszaesés után az eurózánaiban a GDP 0,3%-kal nőtt 2013 második negyedévében. Az előrevetített gazdasági aktivitás tovább nő az előrejelzési horizonton (+0,1% a harmadik, +0,3% a negyedik negyedévében 2013-ban és +0,4% 2014 első negyedévében), főként a nem euróvezeti kereslet javulásának és annak köszönhetően, hogy fokozatosan csökken a költségvetési politika megszorító jellege. Ezzel együtt is csak mérsékelt ütemű javulás várható, mivel a jelenlegi költségvetési szigor és a tagállamok által végrehajtott strukturális reformok gátolják az euróvezeti kereslet javulását. A kedvezőtlen munkaerő-piaci helyzet továbbra is nehezíti a rendelkezésre álló reáljövedelem növekedését, így a belső lakossági fogyasztás csak lassan áll helyre. Az előrejelzés szerint az aggregált beruházás növekszik, de az előrejelzési horizonton továbbra is meglehetősen alacsony rátával. Ez az állapot nagyrészt az amortizálódott tőkeállomány cseréjének növekvő szükséglete és a robusztus külsőkereslet-növekedés miatt áll fenn. Feltéve, hogy az olaj hordónkénti ára 111 dolláron stabilizálódik és az euró/dollár árfolyam 1,35 körül ingadozik, az infláció várható értéke jóval 2% alatt marad (1,5% 2013 negyedik negyedévében, 1,4% 2014 első negyedévében). Ehhez a forgatókönyvhöz azonban jelentős negatív kockázatként társul az adósságválság lehetséges újbóli fokozódása és a vártnál erősebb lassulás néhány feltörekvő piacon.

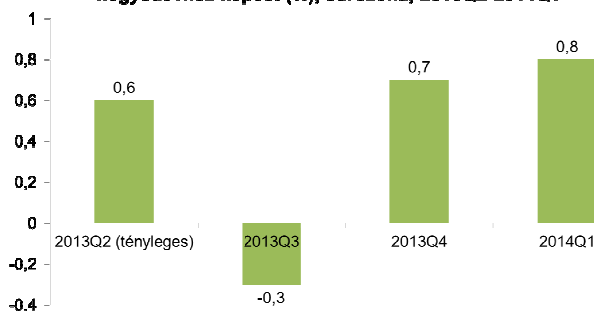
Lassú GDP-javulás

2011 negyedik negyedéve óta első ízben mutat növekedést (0,3%) az eurózána GDP-je 2013 második negyedévében, mely elsősorban a nem euróvezeti kereslet bővülésének köszönhető. A belső, tehát euróvezeti kereslet szintén pozitívan járult hozzá a gazdasági aktivitás növekedéséhez, köszönhetően a németországi és franciaországi belső lakossági fogyasztásnak, valamint a növekvő eszközberuházásoknak.

Az üzleti és fogyasztói bizalom a GDP további növekedése felé mutat az előrejelzési horizonton (+0,1% 2013 harmadik, +0,3% 2013 negyedik negyedévében és +0,4% 2014 első negyedévében). A várhatóan szerény javulást főként a nagyobb fejlett országokból (USA, Egyesült Királyság és Japán) és Kínából várható erősödő kereslet, illetve a belső kereslet fokozatos fejlődése támogatja. Ez utóbbi várhatóan relatíve gyenge marad a költségvetési konszolidáció, a magas munkanélküliség és a szigorú hitelfelvételi feltételek miatt, összefüggésben a sok euróvezeti gazdaságban jelenleg folyó strukturális reformmal.

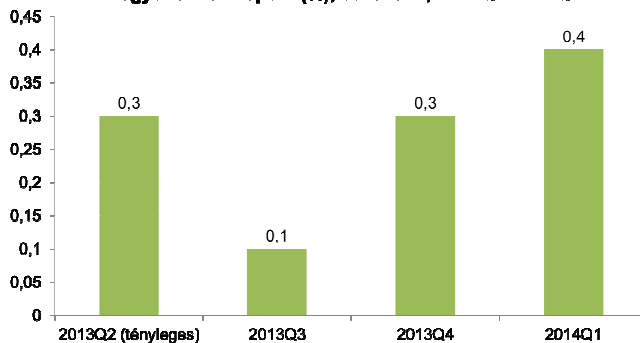
Az ipari termelésben enyhe csökkenés várható a harmadik negyedévében a 2013-as második negyedéves növekedés után (0,6% után -0,3%), ahogy a júliusban mért esés előre jelezte. A következő negyedévek ipari termelését tekintve a kutatóintézetek gyorsulást jeleznek előre (+0,7% 2013 negyedik negyedévében és +0,8% 2014 első negyedévében) a vállalati felmérések alapján.

Az ipari termelés előrejelzés szerinti változása az előző negyedévéhez képest (%), eurózána, 2013Q2-2014Q1

Forrás: Eurostat és Ifo-INSEE-ISAE-ISTAT előrejelzés

A GDP előrejelzés szerinti változása az előző negyedévéhez képest (%), eurózána, 2013Q2-2014Q1

Forrás: Eurostat és Ifo-INSEE-ISAE-ISTAT előrejelzés

Az eurózóna kereslete visszafogott marad

Figyelembe véve a munkaerőpiac alkalmazkodását a gyenge múltbeli aktivitáshoz és a várható jövőbeli kismértékű fellendüléshez, a munkaerő-piaci feltételek csak enyhén javulnak az előrejelzési horizonton. Ez visszahúzza a nominális bérek növekedését. Ezzel összhangban a vásárlóerő fejlődése visszafogott marad annak ellenére, hogy az adók növekedése és a szociális ellátásban tapasztalható elvonások fokozatosan megszűnnek, és hogy az elörevetített infláció alacsony marad az elkövetkező negyedévekben. A fogyasztás 2013 harmadik negyedévében stagnálni fog az előrejelzés szerint, majd kis mértékben javul a következő két negyedévben (+0,1% 2013 negyedik negyedévében és +0,2% 2014 első negyedévében).

Az eszközberuházások mérsékelt ütemben bár, de továbbra is növekednek, mely mögött a külső kereslet bővülése és az értékcsökkent tőkeállomány cseréjének növekvő szükségessége áll. Ezen túlmenően – feltételezve, hogy a szuverén adósságválság nem újul ki – a periférikus országok vállalatainak pénzügyi körülményei valószínűleg javulni fognak, bár csak nagyon lassan. Emellett pedig, bár az építőipari beruházások várhatóan továbbra is esni fognak, a csökkenés mértéke fokozatosan lassul. A teljes beruházás így az előrejelzés szerint mérsékelt lendületet vesz az előrejelzési horizonton (+0,1% 2013 harmadik negyedévében, +0,2% 2013 negyedik negyedévében és +0,4% 2014 első negyedévében).

Az infláció alacsony szinten stabilizálódik

Miután az infláció 2,9%-on tetőzött 2011 negyedik negyedévében, 2013 harmadik negyedévére 1,3%-ra esett vissza. Az előrejelzési horizonton viszonylag stabil marad ez az érték, mivel a nominális bérek növekedése gyenge marad és a belső kereslet az előrejelzés szerint csak mérsékelt javul. A maginfláció szintén csak enyhén csökken az előrejelzés szerint, 2013 második negyedévének 1,1%-áról 2014 első negyedévére 1,0%-ra.

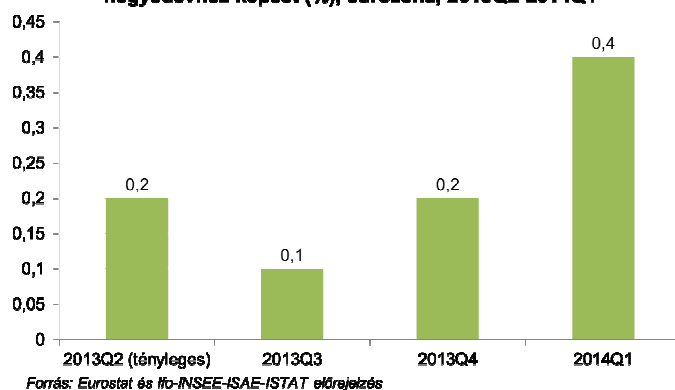
Azonban – köszönhetően az élelmiszerárak nemrég bekövetkezett emelkedésének és az olaszországi forgalmiadó-kulcs jogi folyamatában történt előrehaladásnak – az inflációs ráta várhatóan emelkedik 2013 negyedik negyedévében (+1,5%). Feltéve, hogy az olajár hordónként 111 dolláros áron stabilizálódik, míg az euró/dollár árfolyam 1,35 körül ingadozik, az infláció a következő negyedévben 1,4% körüli lesz.

Forrás: Euro-zone Economic Outlook. October 7, 2013. ifo.de – insee.fr – instat.it. (<http://www.cesifo-group.de/ifoHome/facts/Forecasts/Euro-zone-Economic-Outlook/Archive/2013/eoo-20131007.html>)

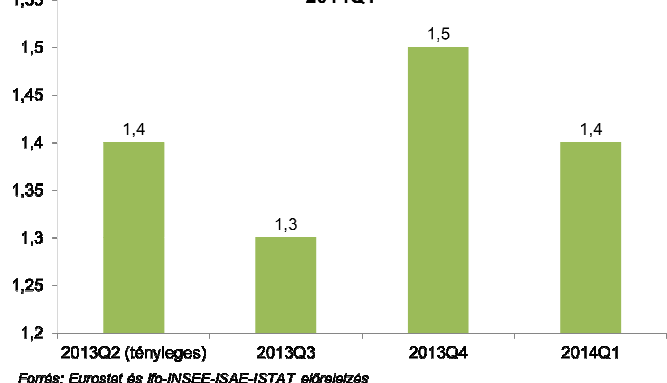
A fogyasztás előrejelzés szerinti változása az előző negyedévhez képest (%), eurózóna, 2013Q2-2014Q1

A beruházások előrejelzés szerinti változása az előző negyedévhez képest (%), eurózóna, 2013Q2-2014Q1

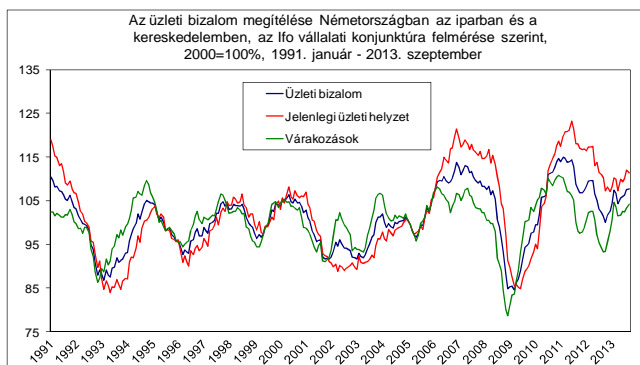
Infláció (%) előrejelzés szerint, eurózóna, 2013Q2-2014Q1

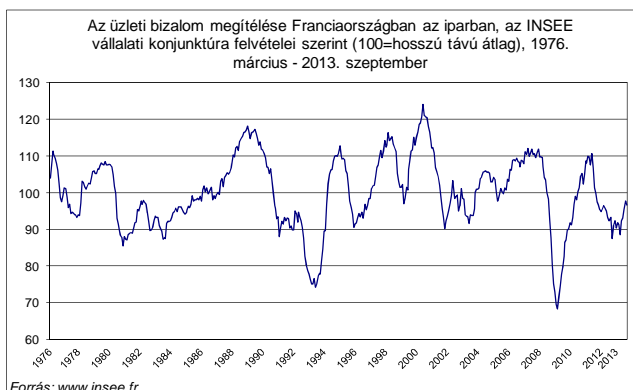
Nemzetközi tendenciák

A müncheni Ifo gazdaságkutató intézet német iparra és kereskedelemre vonatkozó bizalmi indexe 2013 szeptemberében újfent, immár ötödik hónapja emelkedést mutatott. Bár a megkérdezett cégek kissé kevésbé elégedettek jelenlegi üzleti helyzetükkel, mint a megelőző hónapban voltak, a következő fél évre vonatkozó várakozásaik újfent optimistábbakká váltak. Az üzleti helyzet és a várakozások alakulása közötti rést mérő, a GVI által számított aszinkronitási index értéke nőtt szeptemberben, tehát az üzleti bizalmi indexet nagyobb mértékű bizonytalanság jellemzi, mint a megelőző hónapban. Az Ifo szakértői úgy látják, a német gazdaság továbbra is jól teljesít. (Forrás: Ifo, <http://www.cesifo-group.de>)

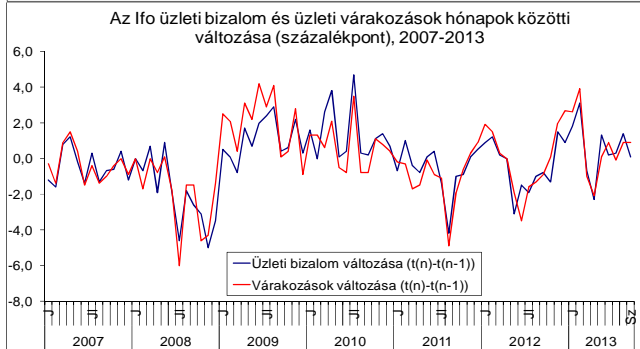
A francia statisztikai hivatal (INSEE) felmérése alapján a szeptemberben megkérdezett vállalatvezetők véleménye szerint a francia ipari konjunktúra helyzetének javulásában szünet állt be. Az INSEE üzleti bizalmi indexe egy ponttal csökkent az augusztusi értékéhez képest. A gazdasági fordulópontra mutatója két hónapja a kedvező konjunkturális helyzetet jelző zónában van. A vállalatvezetők egyéni üzletmenetre vonatkozó prognózisának egyenlegmutatója erőteljesen növekedett és megközelítette átlagos értékét. Az általános kilátásokat jellemző index – mely a válaszadók ipari aktivitásra vonatkozó véleményét összegezve tükrözi – szeptemberben újfent nagy mértékben emelkedett a megelőző havi értékéhez képest, így az egyenlegmutató elérte átlagos értékét. (Forrás: INSEE, <http://www.insee.fr>)

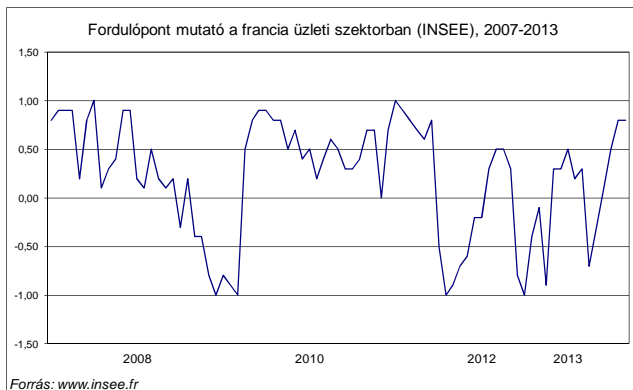
Forrás: www.cesifo.de

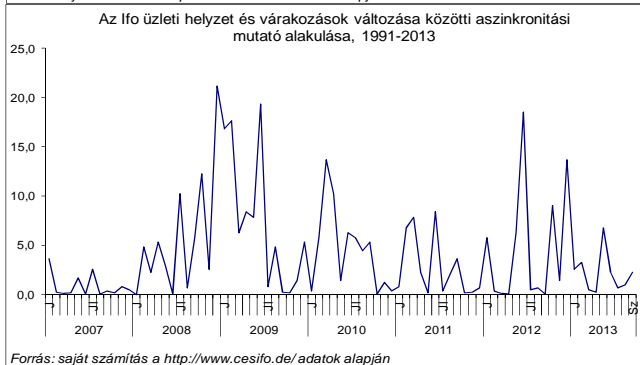
Forrás: www.insee.fr

Forrás: saját számítás a <http://www.cesifo.de> adatok alapján

Forrás: www.insee.fr

Forrás: saját számítás a <http://www.cesifo.de>/ adatok alapján

Írták: Makó Ágnes (elemző, GVI)
 Bublik Bence (külsős munkatárs)
 Szabó Bence (gyakornok, GVI)
 Publikáció esetén kérjük, hogy elemzésünkre az
 alábbiak szerint hivatkozzon:
 MKIK GVI: Gazdasági Havi Tájékoztató,
 2013 / október, Budapest,
 2013-11-04